

помогать друг другу и тогда мы сможем противостоять тем, кто делает своё тёмное дело.

Саковський Андрій Анатолійович,
директор навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
Мировська Анна Всеволодівна,
професор кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Розслідування злочинів – це специфічна пізнавальна діяльність уповноважених на те осіб державних органів досудового розслідування, прокуратури та суду по збиранню, дослідженню та використанню інформації, яка зберіглася в ідеальних і матеріальних відображеннях вчиненого протиправного діяння. Органи досудового розслідування вилучають інформацію із джерел, причинно пов'язаних із розслідуванням злочином, та оперують такою інформацією для підтвердження або спростування обставин, що підлягають доказуванню.

Для успішної реалізації діяльності з розслідування злочинів важливо вирішити ряд питань, що входять до сфери техніко-криміналістичного забезпечення та пов'язані із застосуванням технічних засобів при проведенні процесуальних, слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, а також процесуальних дій, що проводяться у межах міжнародної правової допомоги та інших форм міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні [5, с. 318].

Нині техніко-криміналістичний напрям діяльності органів досудового розслідування пов'язаний із розробленням і впровадженням новітніх науково-технічних засобів, технічних прийомів, інформаційних технологій в процес розкриття та розслідування злочинів. Створення і пропонування такого «продукту» й визначає прагматичну спрямованість для криміналістики (наука для практики) [6].

Найважливішим елементом техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів є система правової регламентації напрацювань, освоєння і застосування криміналістичних засобів і методів з метою розслідування злочинів.

При цьому під правовою регламентацією розуміється система правових норм, що визначають: загальні правові підстави використання криміналістичної техніки у боротьбі зі злочинністю; порядок застосування криміналістичних засобів і методів в процесі розслідування кримінальних правопорушень.

В Україні загальні правові основи використання криміналістичних засобів і методів визначаються основним законом - Конституцією України, зокрема, нормами, що регламентують права та обов'язки громадян, що забезпечують гарантії дотримання їхніх свобод та законних інтересів. Також нормами кримінального процесуального законодавства, які визначають загальні завдання кримінального судочинства – охорона прав фізичних і юридичних осіб, що беруть в ньому участь, швидке і повне розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування Закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності а жодний невинний не був покараний. Відповідні завдання органів Національної поліції визначаються Законом України «Про Національну поліцію».

Кримінальне процесуальне законодавство визначає межі компетентності та процесуальний порядок застосування засобів криміналістичної техніки. Проте у ряді випадків правову регламентацію підстав і порядку застосування засобів та методів криміналістичної техніки не можна визнати вдалою, оскільки чинний КПК регламентує застосування лише окремих засобів криміналістичної техніки в межах конкретних слідчих (розшукових) дій. Тому більшість вчених-криміналістів та криміналістів-практиків схиляється до думки щодо необхідності законодавчої регламентації лише загальних вимог (принципів) допустимості засобів і методів криміналістичної техніки в кримінальному процесі.

До числа таких вимог у криміналістиці відносяться:

- безпека технічних засобів для навколишнього середовища, здоров'я та життя людей, які їх застосовують і щодо яких вони застосовуються;

- наукова обґрунтованість технічних засобів, що гарантує отримання достовірних і надійних результатів, що не виключають можливості їх перевірки шляхом проведення повторних досліджень;

- етичність застосування технічних засобів, тобто створення умов, що виключають можливість приниження особи, його честі та людської гідності.

Організаційне та методичне забезпечення реалізації процесуальних норм, з урахуванням зазначених вимог,

регламентується відомчими нормативними актами.

Використання криміналістичної техніки можливо при проведенні будь-якої слідчої (розшукової) дії. Визначення необхідності її застосування є прерогативою особи, яка здійснює кримінальне провадження. Важливо, щоб при цьому, крім принципів допустимості криміналістичних засобів і методів, дотримувалася процесуальний порядок їх застосування та закріплення одержуваних, з їх допомогою, результатів. Факт використання техніко-криміналістичних засобів обов'язково відображається у протоколі слідчої (розшукової) дії, де вказується їх найменування, умови та порядок застосування, де і які об'єкти виявлені та зафіксовані за допомогою технічних засобів, які методи та прийоми при цьому застосовувалися.

Отримані в результаті застосування техніко-криміналістичних засобів об'єкти оформляються процесуально, як додаток до протоколу слідчої (розшукової) дії.

Правове застосування техніко-криміналістичних засобів і спеціальних знань включає три аспекти – технічний, тактичний, методичний, що утворюють у сукупності правові основи.

Технічний аспект пов'язаний із встановленням основних технічних характеристик використовуваного техніко-криміналістичного засобу, тобто інформація, одержана в результаті застосування таких засобів, повинна відрізнятися вірогідністю, наочністю та відтворюваністю.

Тактичний аспект пов'язаний із тактикою застосування техніко-криміналістичного засобу для отримання інформації з ідеального або матеріального джерела.

Законодавець у більшості випадків лише допускає застосування технічних засобів, а не зобов'язує до цього. Проте, це не звільняє від обов'язку широко використовувати спеціальні знання і техніко-криміналістичні засоби для підвищення якості та ефективності процесу розслідування злочинів. Особливого значення це набуває у практиці боротьби з організованою злочинністю, коли без активного використання сучасних засобів спеціальної та оперативної техніки, в окремих випадках практично неможливо викрити злочинця. Навпаки, незастосування технічних засобів або їх протиправне використання є порушенням законності, всебічності дослідження матеріалів справи.

Сукупність правил, що обмежують використання тактичних прийомів одержання криміналістичної інформації технічними засобами від людини, утворює поняття етичної допустимості.

Етична допустимість технічних засобів характеризується

такими критеріями. Технічні засоби, які використовуються, не повинні: завдавати фізичних страждань; містити насильство, погрозу, обман, домагання; порушувати недоторканність особи, житла, майна; порушувати таємницю листування, телефонних переговорів; обмежувати свободу слова, віросповідання, пересування.

Методичний аспект взаємопов'язаний з технічним і тактичним, оскільки він стосується методів виявлення, фіксації, вилучення, дослідження та використання головним чином матеріальних джерел живої та неживої природи. Останні можна дослідити будь-якими методами і технічними засобами, які відповідають принципу науковості, тільки б джерело залишалось цілим, непошкодженим, а його ознаки та властивості - не зміненими. Розглянуті критерії в сукупності складають правову підставу загальної допустимості технічних засобів та спеціальних знань.

Список використаних джерел

1. Арешонков В.В. Нормативно-правове забезпечення техніко-криміналістичних досліджень. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 1. С. 194-199.

2. Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції : монографія / кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдєєва та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. Харків: Вид. агенція «Апостіль», 2017. 260 с.

3. Кравчук О.В. Державне техніко-криміналістичне забезпечення: форми та специфіка застосування. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Том 30 (69), № 4. С. 73-75.

4. Криміналістика: підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко, О.О. Алексєєв та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 544 с.

5. Черноус Ю.М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів. Монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 492 с.

6. Черноус Ю. М. Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування злочинів. *Право і суспільство*. 2011. № 6. С. 213–217.

7. Шепітько В.Ю. Проблеми криміналістичного забезпечення діяльності органів досудового слідства. Вибрані твори. Харків, 2010. 41 с.